

FONDAT ÎN 1924

anul XX | nr. 13 (418) | 1-15 iulie 2009

ARARAT

PERIODIC AL UNIUNII ARMENILOR DIN ROMÂNIA

*Varujan
Vosganian:*

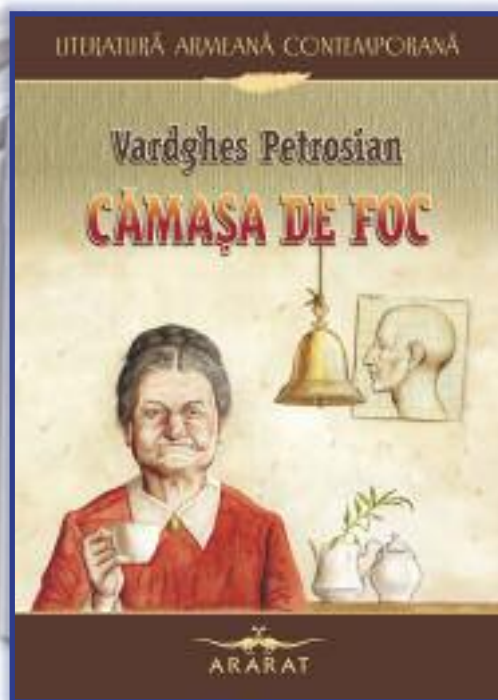
*Eu sunt mai ales
ceea ce n-am putut
împlini*

Ediție dedicată apariției volumului „Cartea șoaptelor“

Editura Ararat

SEPREZINTĂ

În curs de apariție

Editura & Tipografia Ararat, Bd. Carol I Nr. 43, București, România
Telefon: 004021 311.14.25; Fax: 004021 311.14.20; Contact: Mr. Sirun Terzian

www.araratonline.com

15-31 MARTIE | NOR GHIANK | GALERIE FOTO | VIDEO | DOSARELE COMUNISMULUI | VERSIUNEA ANTERIOARA | BOOKS | ARHIVA

istoria unei vieți sub comunism

Decriptarea tacticii Turciei de interzicere a deschiderii frontierei cu Armenia

REPORTER

Thursday, April 2, 2009

Dacă unii armeni nu cred în promisiunea solemnă a președintelui Obama de a recunoaște genocidul armean, promisiune făcută în timpul campaniei electorale, liderii turci au luat-o foarte în serios.

[Read more](#)

Blazonul baronilor Kapri

TIBERIU COZOVAN

Thursday, April 2, 2009

[Intrare decriptare](#)

- ➔ 5 Mai mult decît literatură
- ➔ 9 Un dar pentru literatura română
- ➔ 10 O carte tonică, întremătoare prin setea de viață a personajelor
- ➔ 12 Scriu pentru că mi-e frică de moarte
- ➔ 14 Lovitura lui Varujan Vosganian
- ➔ 15 Presa despre lansarea volumului „Cartea șoaptelor
- ➔ 16 Harry Tavitian: sînt un continuator al prezențelor armenesti la Vălenii de Munte
- ➔ 17 Amfiteatrul muzical de la Vălenii de Munte
- ➔ 18 Întîlnire la 57 de ani de la terminarea școlii
- ➔ 19 Blestemul accidentelor aeriene „planează“ și asupra armenilor

SUMAR

www.taifasuriarmenesti.ning.com

LA DOUĂ SĂPTĂMÎNI

de Mihai Ștepan Cazazian

Cartea neîmplinirilor

Dedicăm acest număr unei cărți scrisă nu de senatorul P.N.L., președintele U.A.R sau vicepreședintele Uniunii Scriitorilor ci de scriitorul Varujan Vosganian. Un roman despre o lume ce nu a mai fost pînă acum prezentată în spațiul literar românesc. Este lumea armenilor care au trăit aici și aiurea, o lume cunoscută puțin sau din auzite, o lume complicată, naivă pe alocuri, o lume în care s-a născut Varujan, familia lui dar și alți armeni care au făcut istorie. Poate din acest motiv cartea aceasta, înainte de a fi publicată, a fost citită nu doar de critici, scriitori sau redactori ci și de cîțiva armeni din comunitate. Pentru că Varujan a simțit, poate, nevoia de a avea confirmarea că ceea ce a scris nu este doar viața lui sau a familiei lui ci și a celor din jurul lui. Cu bucurii, cu tristeți, cu orgolii, cu drame, cu tragedii. Toate au fost adunate între copertile acestei cărți ce curge pe parcursul a cîteva sute de pagini și care pentru noi armenii din România este unică. Dacă confratele lui Varujan în ale scrisului, Peter Balakian producea în urmă cu cîțiva ani o carte despre drama armenilor - autorul căutîndu-și rădăcinile, în încercarea de a-și recupera identitatea pierdută - în cazul de față lucrurile stau cu totul altfel. Pentru că Varujan știe bine ce s-a întîmplat cu armenii din zecile de povești, spuse, auzite sau citite și - lucrul cel mai important - este conștient de propria lui identitate ca armean. De aceea cred că această roman nu este doar „o carte a stărilor de conștiință“ cum se exprimă autorul într-un loc ci în primul rînd o Carte a armenilor, scrisă de un armean care a adunat între coperti, tot ceea ce și-au dorit armenii și nu au putut împlini.

Bilunar al Uniunii Armenilor din România

Redactor șef : Mihai ȘTEPAN-CAZAZIAN
Redactori : Eduard ANTONIAN, Vartan MARTAIAN, Fabian ANTON
Fotoreporter : Mihai GHEORGHIU
Colaboratori : Carmen DROPOL (Constanța); Cristina POPA (Cluj)
Correspondenți din străinătate :
 Edvard JEAMGOCIAN (New York), Anton Lanis ȘAHAZIZIAN (Toronto),
 Giuseppe MUNARINI (Padova)

Tehnoredactare : Mihai HĂȚULESCU
Pagină web : ARARAT
e-mail : ziar.ararat@gmail.com

ADRESA REDACȚIEI: Bd Carol I Nr. 43, București – 2 Tel. / Fax: (4021) 314.67.83
Tiparul executat la ARARAT s.r.l.

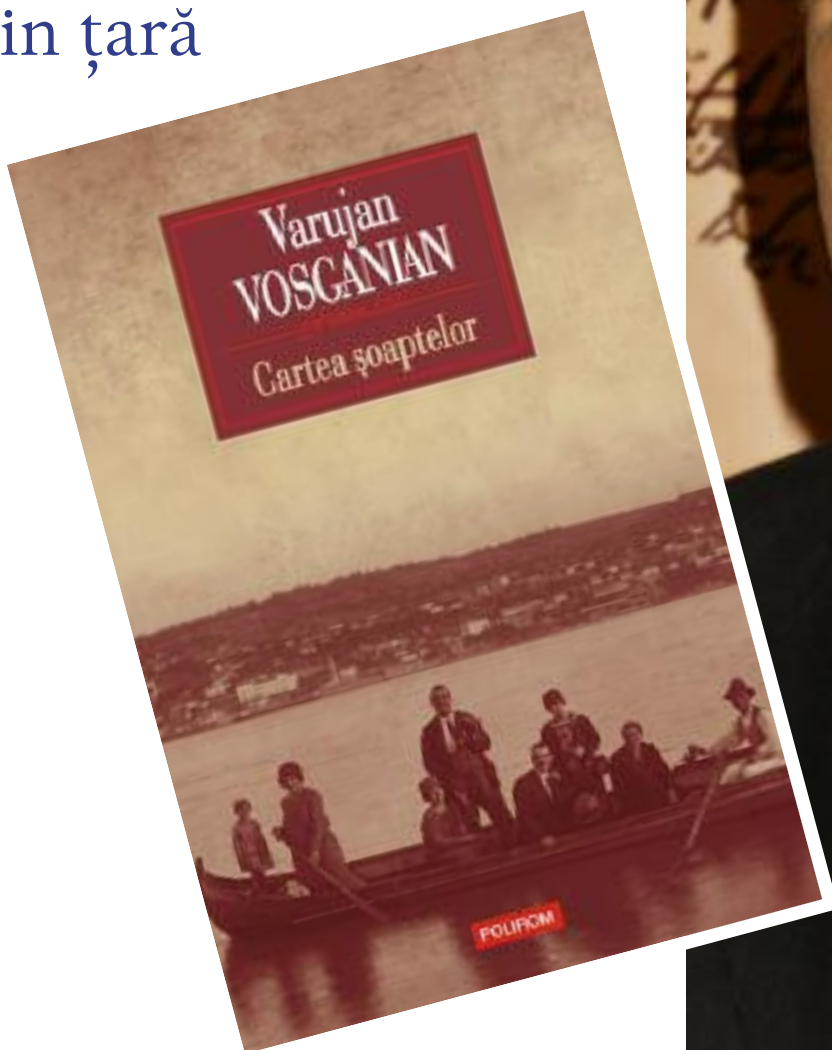
Potrivit art. 206 Cod penal, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului. În cazul unor agenții de presă și personalități citate, responsabilitatea juridică le revine acestora.

Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori.

Redacția nu primește spre publicare decît articole scrise cu diacritice

I.S.S.N. 1220-9678

„Cartea șoaptelor“ romanul lui VARUJAN VOSGANIAN a fost lansat în mai multe orașe din țară

A apariția, la *Editura Polirom*, a romanului „Cartea șoaptelor“, de Varujan Vosganian, a fost urmată de o serie de lansări la Iași, Alexandria, Craiova și Turnu Severin culminând cu întâlnirea autorului cu peste 300 de cititori la *Muzeul Țăranului Român* din București.

Dedicăm paginile ce urmează acestui eveniment prezentând extrase din ceea ce au spus la lansări o serie de personalități ale culturii române despre această carte și autorul ei.

Mai mult decît literatură

Marea revelație a prozei românești din anul 2009 este „Cartea șoaptelor“ a lui Varujan Vosganian. Să recunoaștem, puțini se așteptau la așa ceva, căci antecedentele poetului („Șamanul albastru“, 1994, „Ochiul cel alb al reginei“, 2001, „Iisus cu o mie de brațe“, 2005) sau ale autorului de proză scurtă („Statuia comandorului“, 1994, prototext ignorat al „Cărții șoaptelor“), deși nu lipsite de merite, nu reușiseră să îl impună pe omul public (fost ministru, actualmente membru marcant al PNL, președinte al Uniunii Armenilor din România și vicepreședinte al U.S.R.), drept un scriitor de anvergură.

Politicianul l-a eclipsat pe scriitorul „autentic“... Elaborat pe parcursul câtorva ani, volumul – pe care trebuie totuși să îl numim roman – condensează, pornind de la biografia și ascendența familială a autorului, experiența tragică a unui popor într-o tulburătoare narațiune fabulatorie. Ea mobilizează deopotrivă valențele poetului liric, ale povestitorului, ale istoricului politic și ale liderului comunitar, absorbind ca un polipier poveștile de viață și, prin intermediul lor, istoria recentă a armenilor pe care România i-a „adoptat“ după marele exod ce a urmat Genocidului din 1915, iar comunismul i-a împrăștiat, din nou, în cele patru zări. Caracterul de epopee modernă apare marcat inclusiv prin numărul de 12 capitole – echivalente celor 12 cînturi... În tot cazul, formula narativă răstoarnă convențiile cu care romanul modern ne-a obișnuit. Naratorul se identifică total autorului de pe copertă, și toate sau aproape toate personajele volumului sînt deplin identificate cu modele reale. Faptul este exprimat inclusiv prin numeroasele expoziții de fotografie cu care Varujan Vosganian și-a „dublat“, în turneele sale de lansări prin țară, textul „Cărții șoaptelor“.

Cu toate acestea, nu avem de-a face cu o scriere „memorialistică“ stricto sensu. „Memoria“ ce asigură substanța cărții de față nu e decît în mică măsură cea strict personală, a copilului Varujan Vosganian sau a „bătrînilor armeni ai copilăriei sale“ din Focșanii anilor '60. E vorba, în primă și ultimă instanță, despre memoria identitară a armenilor din secolul al XX-lea, reconstituită deopotrivă istoric și fantasmatic, artistic, pe baza mărturiilor scrise sau orale, dar și cu ajutorul... imaginației. Nu avem de-a face nici cu o scriere „istorico-documentară“, deși toate datele despre istoria armenilor din secolul al XX-lea au fost minuțios valorificate de autor pe baza arhivelor comunității și a mărturiilor istoriografice disponibile.

O formulă compozițională foarte grea

Pe de altă parte, nu avem de-a face nici (doar) cu o ficționalizare mitologizantă a istoriei armenilor, pornind de la cazul particular al unor familii, deși paginile combină adesea, meșteșugit, realismul magic sud-american cu metaficțiunea poetică. Distincțiile tradiționale dintre „memorialistică“ și „ficțiune“, dintre „real“ și „fantasmatic“ sau dintre „subiectivitate“ și „obiectivitate“ se dovedesc inoperante în situarea volumului (care integrează amintirile opoziției într-o sinteză superioară): „«Cartea șoaptelor» nu este o carte de istorie ci una a stărilor de conștiință. De aceea ea devine translucidă și paginile ei sînt transparente. E drept că în «Cartea șoaptelor» sînt multe date precise menționînd chiar ziua, ora și locul. (...) Lucruri de acest fel s-au întîmplat întotdeauna oamenilor de pretutindeni. De fapt,

**„Noi nu
ne deosebim
prin ceea ce suntem,
ci prin morții
pe care fiecare
îi plînge“**

***a spus bunicul meu
Garabet.***

Nicolae Breban:

L-am apreciat pe Varujan în nuvelele sale, în povestirile sale, în volumele sale de poezie dar l-am apreciat cu o anumită teamă pentru că oamenii de mare talent din România sînt tentați de mai multe sirene, nu doar de una singură. Am venit însă aici să-l sprijin pe Varujan, fiindcă el a promis că va scrie mai multe romane. Am oroare de marile talente românești care se sting după două-trei cărți editate.

Am citit volumul acesta, l-am citit și în manuscris, și am rămas uimit că textul a fost scris într-o limbă moldovenească, în marea limbă a nordului Moldovei, a Fălticeniilor, pe care s-a așezat literatura română sub oblăduirea marelui Titu Maiorescu.

Dar nu este numai limba frumoasă din jurul Focșanilor ci sînt și rezonanțe ale mai sudicului și ale exoticului Mateiu Caragiale ce împletesc în acest volum istoria familiei sale și istoria armenilor, a suferințelor, a migrației și a martiriului poporului armean care, știm și astăzi, nu renunță la dreptul său de a-și afirma plener în Europa jertfa masacrelor din 1915.

În carte există un alt lucru care m-a convins, există zeci de portrete, și eu am spus de mai multe ori, foarte serios, și o voi afirma mereu, că, pentru mine prima formă a marelui talent constă în capacitatea de a crea personaje (și în pictură dar și în literatură). Aici se vede mîna de maestru deja a lui Varujan, în aceste zeci și zeci de personaje care vin, stau, alunecă, se nasc, mor, ne învață atîtea lucruri sub aerul fals al unei istorii a unei rase, al unei istorii a unei istorii. Sub aerul fals al miocardicului plener sau individual. De curînd, pe la Craiova sau la Turnu-Severin, pe unde am fost, îi spuneam lui Varujan, cînd el îmi spunea că personajele și evenimentele din carte sînt reale, îi spuneam că refuz să cred asta pentru că numai în carte poate să fie astfel realitatea.

«Cartea șoaptelor» rămîne aceeași pentru orice timp, ca un coral de Johann Sebastian Bach...».

Naratorul și scriitorul acestei cărți construite simfonic (experiența muzicală a autorului își spune din plin cuvîntul!), cu leitmotive, crescendouri și descrescendouri, cu ecouri, corespondențe la distanță și contrapuncturi, a căutat de fapt să amplifice, cu instrumentele literaturii, „șoaptele“ unui neam străvechi, care nu a putut, decenii de-a rîndul, să-și strige suferința. Nu există, la noi, multe scrieri înrudite tipologic cu Cartea șoaptelor. Excepție fac, poate, unele romane ale lui Paul Goma, „Cocoșul decapitat“ al lui Eginald Schlatter, volumul poetic „Triumful paparudei“ de Ioana Ieronim sau „Întoarcerea huliganului“ de Norman Manea, unde însă accentul cade asupra identității individuale. Varujan Vosganian a ales, oricum, o formulă compozițională foarte grea, pe care numai prozatorii de vocație o pot „duce“ fără să eșueze patetic. Din fericire, a găsit tonul just într-un amestec de evocare sobră și de lirism bine temperat, reușind o compatibilizare aproape perfectă între constituenții ansamblului: senzaționalele povești biografice ale „bătrînilor armeni ai copilăriei“, supraviețuind cvasiclandestin în Focșaniul comunist, absorb, pas cu pas, o istorie „mare“ ce începe cu masacrele comise de Abdul Hamid la sfîrșitul secolului al XIX-lea, coboară în cele șapte cercuri ale infernului din 1915-1918, trece prin exodul de după, prin subteranele luptelor „la toate capetele“ pentru independență și ale Operațiunii „Nemesis“ (acțiune „teroristă“ vizînd asasinarea liderilor turci care au ordonat Genocidul), străbate anii ce au urmat adoptării armenilor refugiați de către Guvernul Brătianu, apoi istoria secretă a masoneriei armenice din România, a armatei generalului Dro, a partidului naționalist Dașnak (aliat conjunctural Germaniei hitleriste pentru eliberarea Armeniei de sub sovietici) și a Frontului Armenilor, formațiune-satelit a Partidului Comunist de după 1944, pentru a ajunge la noul exod din anii stalinismului: fie către Armenia, la inițiativa diversionistă a Uniunii Sovietice, fie către America, pentru cei care știau deja că totul e pierdut...

Biografiile recuperează Istoria

Amplificate de fabulație, ridicate la puterea unui stil melifluu și artist, încărcat de farmecul și mirodeniile Orientului, biografiile recuperează Istoria sustrăgîndu-se atît documentarismului facil, de tip „istorie romanțată“, cît și tezismului rudimentar. Puținele momente în care nivelul scade întru cîțva sînt cele în care documentalul nu e suficient topit în plasma evocării artistice sau în care lirismul nu e suficient de bine dozat. În schimb, reflecțiile meta – ale scriitorului (care aduce la suprafață Cartea, fiind și primul ei cititor) imprimă volumului o necesară dimensiune de meditație moral-simbolică, împletită în chip natural cu episoadele narate. Ale filei două fețe, cele două fotografii de pe versoul copertelor – harta traseelor Genocidului din 1915 și o imagine sepia, „retro“ din Focșanii interbelici – sintetizează spiritul cărții, care-și conține la tot pasul propriul comentariu. Căci fotografia privită ca mijloc de apărare/conservare a memoriei constituie

un motiv recurent și o emblemă. Fotografiiile – cu poveștile dindărătul lor – prielujuiesc pagini de autentică elevație, ca și secvențele care „monografiază”, savuros, ritualul cafelei, vechile prăvălii de dulciuri, mirosurile „încărcate de memorie” sau ritualurile înțeleptului, artistului, atipicului bunic Garabet Vosgianian (personajul central al „Cărții șoaptelor” și „călăuza” ei). Pornind de la fetișurile vârstei dinții, autorul reușește să transpună Focșanii copilăriei și adolescenței într-o lume ficțională coerentă, populată cu personaje greu de uitat, transformând orașelul moldovean într-un „nod de rețea” și într-o răspîntie a istoriei universale.

O lume și o atmosferă în care fuzionează, firesc, ceva din tîrgurile sadoveniene, din Metopolisul lui Ștefan Bănulescu și din Drohobîci-ul lui Bruno Schulz. Secvențele despre fotografierea de către un armean a lui Nicolae Iorga, ucis de legionari în pădurea Strejnicu, se suprapun, aproape fantastic, peste o imagine fotografică mai veche de la Vălenii de Munte (unde fotograficul apare alături de istoric). Aproape fantastice par, de asemenea, nu puține biografii evocate, unele echivalente cu niște excelente microromane: spre exemplu, povestea unchiului Sahag Șeitaniian, supraviețuitor al infernului deportărilor din 1915 către deșertul mesopotamian Deir-ez-Zor (adevărată odisee a ororii) și „salvat” de un arab care va încerca să-l islamizeze. Sau povestea marelui negustor Hartin Fringian, refugiat la o stîna din munții Vrancei, printre partizani, în anii prigoanei staliniste; refuzînd realitatea, septuagenarul scăpătat se încăpățînează să-și lase, prin testament, muncitorilor și binefăcătorilor săi averea enormă (îgnorînd faptul că fusese de mult confiscată de comuniști) și – octogenar – revine ca vînzător de nuci la poarta bisericii armenie din București, fără a renunța la iluziile sale testamentare... Pregnantă este și istoria dramatic-aventuroasă a fanatizatului Misak Torlakian – unul dintre membrii operațiunii „Nemesis”, luptător fără odihnă din Armenia în America și din Germania la Stalingrad, via Constanța și Focșani. Dar simpla listare a istoriilor de viață și a momentelor literare de vîrf ar ocupa, lejer, spațiul unui întreg articol...

O scriere cu caracter aproape monografic

Proza lui Varujan Vosgianian integrează – cu mijloacele literaturii – dimensiunea armeană a istoriei autohtone, oferind în același timp un extraordinar roman al stalinizării și al distrugerii „Vechiului Regim”. Episodul colectivizării forțate, cu revolta și reprimarea țărănilor de la Vadu Roșca de către comuniști și cu Nicolae Ceaușescu însuși în postura de ucigaș (prins într-o scenă de mare acuitate psihologică) constituie un mic tur de forță – nu singurul, căci exemplele pot fi multiplicat oricît... Pe lângă armeni și români apar însă în cadru și evrei sau germani dislocați, cunoscuți din copilărie, ca într-un „coral” în mai multe limbi. Istoriei i se adaugă, apoi, geografia intimă a Focșaniului, dar și traseele armenilor dezrădăcinați, permanent dislocați, obiceiurile și ritualurile (tradiționale sau conjuncturale, secrete, frizînd realismul magic), scrierea căpătînd astfel un caracter aproape monografic. Chiar dacă – fără a fi propriu-zis o Geneză –

Ștefan Agopian:

Vreau doar să spun că, din cîte știu, eu am fost primul cititor al lui Varujan Vosgianian. Și nu mă refer doar la acest roman ci la faptul că eu am fost redactorul tuturor cărților de literatură pe care le-a scos el. Mă refer inclusiv la cartea lui de debut, „Statuia comandorului” – la care am fost redactor. Apoi Varujan, anul trecut, prin primăvară, m-a sunat. Vreau să vă spun un secret: el nu prea sună prietenii ca să-i întrebe ce mai fac și, la vremea aceea, el fiind prins în atîtea activități – avea două ministere pe cap, m-am gîndit că numai eu nu eram pe lista lui de sunat. Așa că am știut că are treabă cu mine. M-a sunat, m-a întrebat ce fac, i-am spus că bine, l-am întrebat și eu și el mi-a răspuns: „Am terminat o carte!” Nu m-am speriat cînd am auzit asta. Din ce cauză: știam că este un scriitor extraordinar de talentat, fiind redactorul lui. L-am întrebat atunci: „Bun, și ce vrei de la mine?” „Să citești cartea, evident!” Iar a doua sau a treia zi ne-am întîlnit și m-am trezit în brațe cu un ditamai volumul așa, cît o cărămidă. M-am uitat cam galben la el și mi-a luat două luni ca să-l citesc, redacțional vorbind fiindcă, pe de altă parte, m-am și delectat cu scrisul lui – spre surpriza dumneavoastră. La vreo două zile după ce am început să-l citesc l-am sunat și i-am spus lui Vosgianian: „Ești nebun? Cînd dracu’ ai scris cărțoiul ăsta? Tu nu mai ai ministere, nu mai faci politică, nu mai ai viață personală?” El mi-a răspuns: „Simplu. Mă scol la 5 dimineața, îmi fac o cafea, scriu cîteva foi și apoi plec să-mi fac treaba.”

Vreau să vă spun că am citit cartea fascinat de ea. Că este o carte cum nu sînt multe în lume. Este vorba de o istorie a genocidului armean – mai există o istorie a genocidului, un fragment de fapt al acestei istorii – scris de Franz Werfel în anii ’30. Dar volumul acesta este mult mai mult deoarece este nu doar istoria armenilor ci și istoria acestui popor român, unde noi trăim extraordinar de bine, este și istoria comunismului, care ne-a făcut ce ne-a făcut. Nu o să vă laud cartea. O să o lăudați singuri. Vă mulțumesc.

inceputul „Cărții șoptelor“ developează o imagine a copilăriei lui Varujan (în armeană: „zbor de pasăre“) iar finalul – o Apocalipsă (cu moartea, în 1968, a bunicului Garabet Vosgianian, modelul fără de care „Cartea șoptelor“ n-ar fi existat) trebuie spus că nu istoria personală a naratorului, ci pre-istoria sa și istoriile celorlalți se află în prim-plan. Sintem, de fapt, la antipodul unui megaroman al eului precum „Orbitorul“ cărtărescian, în pofida citorva puncte de contact care ar merita, probabil, discutate...

Primatul iluziei asupra realului constituie, fără doar și poate, una dintre supratemele acestui volum ce amestecă bulversant vârstele, perspectivele, cronologiile, făcînd salturi în spațiu și timp, traversînd toate mediile sociale posibile, dilatănd detalii sau panoramînd ansambluri. „Fresca“ istorică e trecută printr-o prismă rotitoare, transformată în caleidoscop și reconfigurată într-o Carte totală, unde perspectiva proaspătă, inocentă a copilului „ales“ descoperă „bătrînește“ lumea prin intermediul „bătrînilor“ săi (bunicii Garabet Vosgianian și Setrak Melichian, unchiul Sahag Șetianian, clopotarul Arșag, orbul Minas ș.c.), a prietenilor acestora (Anton Merzian, Vrej Papazian, Ștefanucă Ibrăileanu...), a vînzătorilor de dulciuri Angheluță și Bobărcă și a altor personaje episodice (de la istoricul H. Dj. Siruni la unchiul Levon Harutiunian, deportat în Siberia și emigrat în America), fiecare – portretizat eficient, din cîteva linii sau prin istorii mai ample. Avem de-a face, în acest sens, cu o carte a bătrîneții, dar și a îmbătrînirii Istoriei (pe care copilul Varujan o găsește deja îmbătrînită, pe cale de a se destrăma), o carte în care personajele principale nu sînt doar oamenii, ci și iluzia, degradarea, eșecul, moartea, supraviețuirea, rezistența, speranța, memoria...

O carte „identitară“ cu valoare universală

Dacă despre Shoah s-au scris destule romane de referință, unele răsplătite cu prestigiosul Nobel, despre Genocidul armenilor din anul 1915 (cînd și-au pierdut viața circa 1.500.000 de armeni masacrați și deportați de guvernul Junilor Turci), s-a scris mult mai puțin. Însuși Genocidul – prima catastrofă de acest fel a secolului al XX-lea și, totodată, principala sursă de „inspirație“ pentru Hitler – a fost recunoscut ca atare de puține țări, din motive, să le spunem, geo-politice și geostrategice.

Chestiunea a revenit în atenție în ultima vreme cu prilejul declarațiilor făcute de Orhan Pamuk unei reviste elvețiene (puțin înaintea primirii Premiului Nobel), al scandalurilor declanșate de cărțile lui Elif Shafak și, mai ales, cu prilejul asasinării jurnalistului armean Hrant Dink de către un fanatic turc. Poate nu întîmplător, romanele de calibrul inspirate din această tragedie istorică au avut, pînă de curînd, drept autori mai ales etnici evrei de cultură germană, nu armeni. Mă gîndesc la „Cele 40 de zile de pe Musa Dagh“ de Franz Werfel și la mai recenta „Povestea gîndului de pe urmă“ de Edgar Hilsenrath. Lucru explicabil, în fond: trauma colectivă suferită de armeni i-a făcut, multă vreme, incapabili să scrie despre „inimabilul“ ororii la care au fost supuși, în vreme ce persecuțiile de veacuri și amenințarea nazistă cu exterminarea i-au făcut pe evrei deosebit de sensibili la suferințele colective ale altora. Ca unul familiarizat de ceva vreme cu literatura avînd drept principală „temă“ Genocidul din 1915, pot spune că volumul lui Varujan Vosgianian este, literar vorbind, cel mai pregnant. „Cartea șoptelor“ e o carte admirabil scrisă (cu o responsabilitate impresionantă), o carte „identitară“ cu valoare universală, dar și o lecție pentru mulți dintre prozatorii noștri consacrați sau în curs de afirmare. Recuperînd, în contul literaturii și al culturii române, memoria traumatică a armenilor din secolul al XX-lea, ea scoate din zona „șoptelor“ un subiect dureros și sensibil, oferind, totodată, o experiență de lectură pe care numai literatura majoră o poate genera. Iar literatura majoră este, întotdeauna, mai mult decît literatură.

Paul CERNAT,
după *Observatorul Cultural*

A trecut mai mult de un an de cînd, înconjurat de această publicitate a acestei cărți, am fost nevoit ca, prin aproape toate mediile prin care am trecut, să vorbesc despre acest volum. Am vorbit cu entuziasm. Am citit volumul cu un an de zile în urmă, pe 8 mai 2008, cînd Guvernul mergea strună, economia avea 8% creștere, duduia, cînd Vosgianian era pe calul cel mare al politicii. Atunci am primit cartea, în forma de manuscris-dactilo, și am sperat că o să fie o carte pe care o să o pot trimite, cu un zîmbet îngăduitor și cu celebra formulă pe care toți criticii literari de la masa asta o știu: «Da, este interesantă!» Asta înseamnă că este o carte pasabilă, niciodată puternică și bine ancorată în estetic. De data aceasta am avut surpriza să descopăr chiar o carte. Vosgianian aruncase doar un balon de cerneală, aștepta o confirmare din partea mea, un zîmbet, o frază bună și doar atît. Ea a venit din plin, v-am spus că este o carte excepțională, care îi deschide o nouă carieră. Mi-a fost teamă însă mie să o citesc și să o deschid pentru că sîntem în zodia în care miniștrii vor să scrie și literatură. Descopăr peste tot, mai ales în zona finanțistilor, a bancarilor, că vor să iasă cu orice preț din cifrele lor și să se răz-bune pe viața lor creată și crescută între cifre. Avem de-a face cu un scriitor adevărat și primul lucru care-ți dă satisfacție în această carte este lumea pe care o aduce. Cu alte cuvinte, această carte ne arată în primul rînd o satisfacție euristică: am cunoscut o lume și am descoperit un scriitor.

Ce știam eu despre această lume a armenilor? Știam, evident, că este primul popor creștinat din acea zonă, că are o cultură extraordinară, cu oamenii ei, că a dat culturii europene și culturii lumii, o mulțime de personalități, că este o populație care s-a adaptat extraordinar de bine în locurile unde destinul i-a trimis. Că s-au adaptat foarte bine dar, în același timp, nu și-au pierdut identitatea pentru că este un

un dar pentru literatura română

Eugen NEGRICI

popor abil și înțelept în același timp. Spre deosebire de evrei, care au produs, au lansat și acoperit lumea cu mituri, acest popor, poporul armean, era un popor de povestitori.

E un popor alcătuit din mii de Sheherezade care aduc de fiecare dată povestea în mijlocul comunității lor, povestea care atrage poveste și povestea din poveste ajunge să reprezinte un vuiet al poveștilor lumii acesteia.

Ce am mai descoperit? Am descoperit felul în care se trăiește în comunitatea armenescă. Familia, cum crește ea, care sînt personajele care impun într-o familie. Comunitatea aceasta a armenilor focșăneni este doar un epicentru, de aici se dezvoltă mai departe, poveste din poveste, cum spuneam, astfel încît, încetul cu încetul, ajungem la adevărata soartă a lumii, la soarta vizibilă a acestui popor – masacrul din 1915.

Avem deci, pe de-o parte, o lume pe care am reușit să o cunoaștem și, pe de altă parte, avem acest eveniment înfricoșător al istoriei europene și al istoriei lumii, care este genocidul din 1915, despre care știam lucruri aproximative, despre care n-am reușit niciodată să știu lucruri foarte precise pentru că există un sistem propagandistic care a oprit cunoașterea acestui eveniment plin de învățăminte pentru istoria umanității.

Prin această carte am cunoscut povești din povești, poveștile familiilor adunate, iar toate acestea au dat această extraordinară substanță a exodului, pentru că avem de-a face cu o descriere măreață, biblică, a unui exod nu spre Țara Făgăduinței ci a unui exod spre moarte, spre moartea din cîmpiile și din deșertul Siriei, din munții Anatoliei, în podișurile părăsite în care oamenii mureau pe drumuri fără de sfîrșit.

Este într-adevăr dramatic acest episod și îmi pare bine că, în sfîrșit, prin cartea unui scriitor român, am reușit să-l cunosc.

Pe de altă parte am avut revelația unui scriitor, a unui prozator adevărat și asta se vede în talentul narativ, în crearea de personaje, avem o invazie de personaje memorabile în această carte, și, pe de alta, în capacitatea de a surprinde mase în mișcare. Acest lucru este foarte greu

de realizat – și scriitorii știu asta – pentru că avem de-a face cu fragmente care trebuie distribuite, așezate, poziționate în așa fel încît să nu creeze antipatie și să nu creeze plictiseală cititorului.

În afară de această calitate de prozator adevărat avem și una de constructor, și mi-am adus aminte de abilitatea de a o avea Vosgianian atunci cînd era purtător de cuvînt al partidului, cînd știa să nuanțeze, știa să evoce, știa să pună la punct lucrurile, cu tot calmul, așezat și blînd, care este tonul conversațiilor poporului său, al armenilor, care știu să gîndească, să vorbească liniștit și calm.

Este un popor al șoptelilor, de aceea și cartea se numește așa, un popor care, de secole, n-a vorbit decît în șoptă, spre a nu jena pe nimeni în jurul său. Și n-a greșit, într-adevăr, cu această șoptă în afară de acel distrugător moment al istoriei lor.

Vosgianian este un mare prozator și fiindcă reușește să creeze un crescendo. De la imaginea aceasta de atmosferă de familie, din Focșaniul copilăriei, atmosferă descrisă prin ochii unui copil, de aici, încetul cu încetul, se deschide în evantai această carte, evantai care se închide, din cînd în cînd, spre a reuși să creeze punctual niște tensiuni în interiorul narațiunii.

Personajul principal, fără îndoială este Garabet, personaj cheie pentru înțelegerea acestei cărți, personaj care, în același timp, asigură și circularitatea acestui roman. Faptul că el se poate încheia acolo unde nu se mai putea aștepta nimic în acest sens.

Pe de altă parte, în acest volum îl putem descoperi pe poetul Vosgianian, cel atît de pușin cunoscut din acest punct de vedere, deși este un poet extraordinar, pe care cunoscuții, cei care îi știu destinul, primele cărți, îl cunosc. Se vede foarte clar fiorul liric al acestei cărți, se simte fiuorul liric, și este o extraordinară luptă între dorința lui Vosgianian de a pune cît mai multă informație despre poporul lui și, în același timp, de a încadra această informație, a o așeza în lacrima literaturii și în lacrima poeziei.

De aceea cartea se ține, există și emoționează. Chiar dacă evenimentele sînt îndepărtate ele reușesc să emoționeze.

Această carte a lui Vosgianian este un dar pentru literatura română și pentru limba română și, în același timp, un dar făcut poporului armean.

Iată o reușită, o izbîndă cu două capete și care se referă la două lucruri.

Mai trebuie însă să recunoaștem că, de astăzi, acest volum își începe un destin extraordinar în lume, în Europa mai ales. Pentru că toată lumea va vedea aici, în această carte, începutul dezvoltării problemelor veritabile ale poporului armean.

Îl felicit și îi urez succes și să confirme că un adevărat scriitor, un adevărat prozator se vede de la a doua și de la a treia carte.

o carte tonică, întremătoare prin setea de viață a personajelor

Gabriela GHEORGHISOR

„Cartea șoaptelor“ prezintă mersul armenilor prin istorie, un adevărat marș funebru care începe cu masacrele din 1895 pe vremea Sultanului Abdul II Hamid. Este o epopee modernă a acestui neam năpăstuit aflat ca și poporul român în bataia tunului marilor imperii, în speță Imperiul Otoman și Imperiul Țarist. Acest neam a fost nevoit să aleagă de-a lungul existenței sale, așa cum spune naratorul între dușmanul cu care să se unească și cel împotriva căruia să lupte. Alegerea a dovedit că răul cel bun nu există și că de fapt alegerea între două rele presupune din start o condamnare. Romanul lui Varujan Vosganian s-ar fi putut intitula în stil sadovenian „Povestiri din vremuri de bejenie“ sau „Amintiri din vremuri de restriște“. Șoaptele exprimă însă mai poetic și mai convingător tânguirea, rugăciunea, plînsul gemut sau înnăbușit, spaima, spovedania și nu în ultimul rînd, mur-

murul înaintea morților. Aceasta pentru că în cea mai mare parte a ei, „Cartea șoaptelor“ descrie o lume trecută prin foc și sabie înecată în sînge suferind atrocități abominabile comparabile doar cu Holocaustul nazist împotriva evreilor, prigo-niri și arestări și deportări și exterminări în masă. Descrierea celor șapte cercuri ale morții, pînă la Deir Es Zor, cred că reprezintă una dintre cele mai cutremurătoare pagini scrise vreodată în istoria literaturii nu numai române ci și universale. Într-o viziune smolită, plină de infern dantesc, povestitorul aduce înaintea cititorului imagini înspăimîntătoare redată cu minuțiozitate de penel sau condei naturalist. Parcă privim cadavre plutind pe apele înroșite ale Eufratului, ape din care convoaiele deportaților vor să-și asfîmpere setea, oameni scheletici și încovoiați de durere cu zdrențele și carnea curgînd de pe ei, măcinați de frig și arșiță,

de foame și de molime, obligați să se hrănească pîgînește cu mortăciuni animale și chiar să-și mănînce morții ca să supraviețuiască, muribunzi aruncați de vii laolaltă cu decedații în Eufrat sau în gropile comune, femei violate și mutilate, copii biciuiți cu plăgi sîngerînde colcîind de viermi, copii arși de vii, înecați, măcelăriți ori vînduți ca sclavi musulmanilor. Drumul ororii din 1915, care a numărat peste 1 milion de victime, nu se va sfîrși însă aici. Criminalii se vor schimba, crimele vor continua. Vor urma victimele Armatei Sovietice, care a invadat în 1922 Republica Armenia, ale celui de al Doilea Război Mondial, sacrificiul voluntarilor idealști din Legiunea Armeană (un batalion kamikadze cea a luptat sub comanda nemților), repatrierea după 1945 a refugiaților nansenști în URSS, o țară îmbolnăvită de teroare și de sărăcie, persecuțiile negustorilor armeni și confiscarea averilor într-o Românie invadată de bolșevici, arestarea așa-zisilor colaboraționiști trădați chiar de frații lor de sînge, deportările în Siberia înghețată laolaltă cu ceilalți dușmani ai poporului român din 1949-1951, unde pînă și morților li se zdrobeau capetele ca măsură de siguranță la ieșirea din lagărele morților. Acesta este planul mare al istoriei și al personajului colectiv, poporul armean, care a rătăcit prin lume și prin timp cu mormintele în spinare. Un popor de pribegi și de negustori cărîndu-și în suflet „Cartea șoaptelor“, chivotul material și sfînt în care memoria a ținut loc de cuminecătură. Povestitorul care a trăit printre bătrînii armeni ai copilăriei sale, ca scorpionul de cărți prin filele îngălbenite a colectat șoaptele înaintașilor, memoria transmisă prin viu grai a strămoșilor. El nu este totuși un simplu scrib al lucrurilor mărturisite, ci un artist și un prozator care

Varujan Vosganian, scriitorul: „Scriu pentru că mi-e frică de moarte“

După ce a numărat banii țării ca ministru de Finanțe, Varujan Vosganian numără, vrăjește ani și povești armenesti în „Cartea șoaptelor“.

Într-o demență a videoului, a larmei politice, de ce scrieți?

Scriu pentru că mi-e frică de moarte. Nu atât de moartea trupului meu, cât de moartea ideilor mele, care n-au nici o vină că sălășluiesc într-un vas pieritor. Demența din jur nu este un obstacol, ci un imbold. Scrisul apără, e un adăpost. Nu e un adăpost confortabil. Sufletul unui creator e ca o cetate care se asediază pe sine, încît nu mai știi, între om și scriitor, cine de cine se apără, cine pe cine cucerește.

În legende, zeii, tocmai pentru că sînt nemuritori, nici nu zîmbesc, nici nu lăcrimează.

La urma urmei, a fost o înțelegere cinstită, noi am primit moartea, dar, odată cu ea, zîmbetul și lacrima. Poate că a fost un tîrg avantajos. Așa am putut eu să scriu „Cartea șoaptelor“, unde oamenii zîmbesc cînd lucrurile rămîn neînțelese pînă la capăt și lăcrimează, dar lacrima rămîne nesupusă. În „Cartea șoaptelor“, pe bătrîni armeni ai copilăriei mele mirarea îi împiedică să moară.

Ce n-ați putut împlini? Ministru de Finanțe ați fost, șef al armenilor, da, șef al comisiei de finanțe sînteți de-o viață... ce n-ați împlinit?

Se spune că între a fi om politic, ministru și mai știu eu ce și a fi scriitor este o diferență care e mai mare decît distanța dintre umeri. Eu cred că, dacă ești autentic, poți fi toate astea la un loc. În fond, cultura e comunicare, politica e comunicare, e chiar o știință a comunicării. Iar economia e o formă de cultură, adică e cultura managerială. Lucrurile autentice se întîlnesc în același miez al lumii și nu distonează. Trebuie să fii natural, să fii tu însuși. În natură, de pildă, nu există kitsch, tocmai pentru că e cel mai natural lucru cu putință. Kitschul este o invenție a omului, adică partea nepotrivirilor dintr-însul.

Dar ați fost atât de multe în viața asta...

A avea mai multe abordări asupra lumii te ajută să înțelegi și, avînd o dimensiune în plus, să dansezi mai ușor peste lume. Gîndiți-vă ce deosebire e între un cal care poate alerga pe cîmpie și umbra sa, proiectată pe perete, care nu poate merge decît înainte și înapoi. Uneori asta e și diferența dintre omul viu și amintirile sale. În „Cartea șoaptelor“, rosturile sînt adesea pe dos: amintirile sînt vii și cei care trăiesc sînt proiecțiile memoriei. De aceea morții cei noi se numără printre eroii „Cărții șoaptelor“.

Nu veți fi nici Shakespeare, nici Llosa... ce sens are să fiți Vosganian?

Ați pomenit de Shakespeare, și bine ați făcut, ca fiind cel mai tradus și mai răspîndit scriitor al lumii. Există în zilele noastre cineva mai citit decît Shakespeare și acela este Google. Această confuzie dintre informație și cultură este specificul vremurilor pe care le trăim. O să treacă și asta. Informația te ajută să cunoști, dar cultura e cea care te ajută să ai o viziune asupra lumii. Nici un om nu poate schimba singur lumea, nu o poate învinge în acest fel. Izbînda omului asupra lumii este atunci înd poate avea o viziune despre ea. Poate că Ulysse al lui James Joyce nu aduce prea multă informație, e în fond un decupaj din viața lipsită de spectaculos a unui om. Te ajută, însă, să înțelegi că și viața ta, așa mărunță cum pare, este în felul ei o odisee, are măreția și miturile ei.

Literatura nu se bazează pe teoreme și pe calcule, tocmai de aceea mai are încă atîtea lucruri de aflat. Dintre îndeletnicirile umane, literatura, arta în general, are cele mai multe mistere rămase încă nedescoperite. Ce rost are să fii Vosganian cînd nu pot fi Shakespeare? Nu știu, pur și simplu, nu am avut de ales.

Cartea a cui identitate o afirmă - a omului, a politicianului, a artistului, a finanțistului?

Cînd vorbim de ceea ce faci, firește, se poate spune că poți face multe la un loc. Cînd vorbim de ceea ce ești, de identitate, atunci dintre toate eu aș alege creatorul. Un poet este mai mare decît un ministru. Căci ministru dacă nu ajungi, cineva va fi în locul tău ministru, oricum bu-

luceala e mare. Dar dacă nu mă nășteam, cărțile pe care le-am scris nu le-ar fi scris nimeni vreodată. Dintre toate îndeletnicirile umane, arta, literatura poartă cel mai pregnant semnul unicității ființei umane, identitatea sa. Arta este codul numeric personal al sufletului uman.

De ce e nevoie să vă amintiți?

„Cartea șoptelor“ nu este o carte de memorii, căci aducerile aminte din paginile ei nu sînt amintirile mele. E, mai degrabă, biografia secolului al douăzeci-cilea povestită de trăitorii ei. Găsim în „Cartea șoptelor“ mai toate maladiile secolului acela: războaiele mondiale, genocidul, totalitarismul, exodul și căutarea zadarnică de sine. Secolul XX a inventat moartea nenumărabilă și gropile comune.

Rareori opiniile critice pentru o carte, cum sînt pentru cea de față cele ale lui Ștefan Agopian, Nicolae Breban, Nicolae Manolescu și Eugen Negrici, și care se găsesc pe coperta cărții, au fost în consonanță, fără să se inspire unele de la altele și au reușit să exprime în doar cîteva propoziții conținutul unei cărți. E, într-adevăr, vorba de tragedia poporului armean, dar e vorba și de tragedia poporului român, e vorba de tragedia tuturor celor care au suferit istoria, în loc să o trăiască. Toate personajele sînt reale, înțimplările pe care le-au trăit sînt reale și tocmai de aceea ea este, în cruzimea și sensibilitatea ei, afit de neverosimilă, tocmai pentru că este reală. Nu m-aș fi încumetat să scriu despre toate aceste lucruri dacă n-aș fi avut argumentul neînduplecatei lor realități.

Care-i mitologia familiei?

Povestea este centrată în jurul familiei mele, deși familia mea n-a fost centrul lumii. Familia mea este, ca orice altă familie, dacă ai răbdare s-o observi, asemănătoare numărului ales al lui Borges: într-un spațiu cît mai mic cu putință, cum ar fi canapeaua de sub caisul din curtea casei noastre din Focșani, regăsești toate înțelesurile și încrucișările lumii.

Cel care povestește este un copil pentru simplul fapt că el poate vedea ceea ce oamenii mari nu reușesc. El pătrunde mai adînc, căci lumea nu se ferește de ochii copilului. Apoi, copilul ia lucrurile exact așa cum sînt, nu are temeri că ar putea supăra pe cineva și nu are prejudecăți. Eroii pe care copilul și-i alege sînt destul de neobișnuți, de la mirosuri, focuri, oglinzi și cărți pînă la tainele magilor, care în „Cartea șoptelor“ sînt

magii luminii, ai umbrei, ai aerului, ai timpului, ai fructelor, ai hărților și magul magilor, bunicul meu Garabet Vosganian.

Cît despre mirosul cărților, ele capătă mirosul trupului omenesc dacă sînt deschise. Mi-e milă de cărțile pe care nu le citește nimeni, niciodată.

Ați trăit mereu viața dumneavoastră sau a armeanului?

Eu sînt armean și, dacă aș ascunde acest lucru, adică semnul sîngelui și taina botezului, nu aș merita încredere din partea nimănui. Armenii constituie un popor anume, care are morminte pretutindeni și de aceea e de pretutindeni. Și nu pot fi socotit străin în România pentru că aici s-au născut și părinții mei și pentru că, atîta vreme cît adaug, prin scrisul meu, ceva, o cîtime, limbii române, se cheamă că sînt aici, împreună cu mulți alții, chiar un fel de gazdă.

Care-s limitele cunoașterii omului, dar ale politicianului, dar ale artistului? Are vreun sens să le descoperiți?

Limitele cunoașterii omului politic sînt date de Monitorul Oficial și de alegeri. Așadar, limitele omului politic sînt date de alegător. Limitele scriitorului sînt date de cititor. Dacă n-ar fi aceste limite, scriitorii n-ar mai avea nevoie de cititori și, în consecință, n-ar mai scrie. Scriitorul își este întîiul cititor. Căci, fără s-o recunoască, scriitorul scrie și pentru sine. Ca un pacient care, pus pe canapea, își povestește cu voce tare viața, ca să înțeleagă. Scriitorul care nu se citește pe sine nu va ajunge niciodată la cititori, va fi ca o barcă cu o singură vîslă care, cu cît se străduiește mai mult, cu afit se învîrte mai tare în cerc.

Dacă vă știți limitele, are vreun sens să mai trăiți?

Am avut o viață care a meritat trăită. Dar, și asta e drept, pe cît am trăit, pe afit am netrăit. „Cartea șoptelor“ începe, într-adevăr, cu această frază: „Eu sînt mai ales ceea ce n-am putut împlini“. În sensul acestui interviu, ceea ce a împlinit scriitorul sînt cărțile sale. Eu sînt ceea ce n-am putut împlini pentru simplul motiv că un scriitor, cîtă vreme e viu, trăiește cartea ce va să vină, el este cartea aceea. De aceea, precum cîntările Psalmilor, viața unui scriitor este o coborîre în trepte.

Eugen Istodor, după Cotidianul

ALBUM DE FAMILIE

Fig. 11 - "Copilăria mea a fost mai slobodă și mai înopată. Chiar și moartea le era mai bine așa."

Fig. 40 - "Te venim bucurînd însele un boogal noroc. Dar mai presus de toate, îți plăcea să se fotografieze pe tine."

Măre pe Voropcu Vosganian. Crăciunul petrecut din Focșani, 1962.

Deși Vosganian, tatăl scriitorului, Cotegh, 1931.

Fig. 49 - "Așa, cu pălărie și cu parolă, pare că, de fapt, bunica e cel care vine spre noi. Acum totuși sînt răsunet, răsunet și galărie. Dar noi am rămas pe loc, așa spre care el vine din răsunet în galărie."

Cartea șoptelor

Lovitura lui Varujan Vosgianian

Varujan Vosgianian este pentru armenii din România precum Coca Cola pentru americanii de pretutindeni.

Un brand. O marcă înregistrată. O poveste de succes. America se definește (și) prin Coca Cola, armenii din România (mai ales) prin Varujan Vosgianian. Un armean obișnuit din Focșani, veche vatră românească de armeni gospodari, negustorași și cu frică de Dumnezeu, nu lipsit de haruri naturale și farmec personal, ultrascolit și superpregătit profesional – două facultăți, doctorate, stagii de expertiză profesională și politică – admirat și invidiat de bărbați, iubit de femei de toate vârstele, cum doar regretatul Dr. Krikor Pambuccian a mai fost la o răscucire a istoriei armenilor din România – devine un personaj ultracunoscut și ultramediatizat în România. Și nu doar. Deputat în Parlamentul României și Președintele al Uniunii Armenilor, V.V. devine ulterior și un activ politician pe culoarele dreptei românești. Pe baricadele Partidului Național Liberal devine și senator, era gata, gata, să devină și comisar european, dacă nu era dat-în-gît, cum s-ar zice pe românește, de președintele Traian Băsescu, un vechi dușman (invidios? ofticos? xenofob?) al „armeanului“, apoi Ministru de Finanțe în guvernul condus de premierul Călin Popescu Țăriceanu. Ideolog de anvergură, cu o foarte bună pricepere în treburi de macroeconomie, excelent orator și bun polemist Varujan Vosgianian a fost – și parțial mai este – o figură politico-intelectuală extrem de vizibilă a vieții românești.

Dar, ca orice om, avea și el, încă mai are, o slăbiciune. Literatura. A tot scris și publicat versuri – slăbuțe rău de tot, a tot scris și publicat proză – vag bunicel, dar fără să rupă gura țîrgului, a tot scris articole și eseuri – bune, unele chiar foarte bune, mai ales cele din zona lui predilectă, economică, dar una peste alta ambiția și dorința lui expresă de a fi recunoscut și ca mare scriitor rămânea o dulce aspirație. Chiar dacă la un moment dat, prin sucelile vieții literare românești și răsucelile criticului Nicolae Manolescu, care a mirosit bine că un V.V. poate să-i asigure stabilitatea guvernării la Uniunea Scriitorilor, poetul mediocru și prozatorul de viitor a ajuns și (este încă) Vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România. Cum, necum, trecem peste alte detalii ale biografiei lui V.V. și bibliografiei rămase modeste. Oricâte „succesuri“, cu o vorbă de duh a beizadelei prezidențiale Elena Băsescu, ar avea la activ. Și urmează lovitura. “Editura Polirom” de la Iași, oraș unde V.V. este senator și nu înfîmplător Biserica Armenească cu faimoasa ei pisanie din 1394 a fost consolidată cu frumoși bani românești, condusă de un energic și pragmatic editor precum Silviu Lupescu, lansează un masiv roman semnat de Varujan Vosgianian. Cum am citit cartea cu multă atenție în diferitele ei faze de lucru, varianta

finală ne-a făcut, ne face, să spunem lucrurilor pe nume, să recunoaștem și să admitem reușita deplină a lui V.V. Adică, oricât am suci lucrurile în zona ambiției și invidiei, „Cartea șoaptelor“, roman de peste 500 de pagini se dovedește o carte, să repetăm iar, foarte bună. Excepțională chiar în felul ei, pentru că în spațiul literar românesc nu avem un echivalent cu o astfel de temă, tratată altminteri cu mult meșteșug și multă atenție acordată compoziției. O carte cu armeni și despre armeni, o carte despre istoria, dramatică, a unei familii, o carte, tragică, pe alocuri, despre istoria mare a unui popor mic. Multe povești și povestiri în dulce tradiție orientalo-moldovenesco-armenească, multe detalii ale istoriei, mai vechi sau mai noi, îngemănate într-un material epic de o mare forță de expresie. Pe cât de plecticoase erau poeziile lui V.V., pe atât de vii și antrenante sînt multe, multe din paginile acestui roman istoric, în general, și psiho-analitic în particular. Multe portrete de armeni, din Focșaniul lui natal, din România lui dragă sau din istoria armenilor de pretutindeni. Excelent prinse într-un insectar uman ce devine un vînzolit bazar narativ. Multe întâmplări selectate cu pricepere și bine organizate ca să contureze o sută și mai bine de ani de istorie. Lui Vosgianian îi iese bine acest roman, și-a găsit, cu o vorbă a unui mare și exigent prozator precum Marin Preda, tema care i s-a potrivit cel mai bine și a dezvoltat mai multe nexuri epice. Nu intrăm în detaliile cărții. Să spunem însă că volumul atinge și acel subiect dureros și sîngeros din istoria armenilor. Genocidul din 1915, cu toate ramificațiile lui, care nu mai sînt doar ale armenilor, ci se prelungește prin consecințele lui pînă astăzi, este bine încastrat în trama epică generală. O carte despre armeni scrisă de un armean pentru interesul, am vrea să credem, nu doar al armenilor. Propunem traducerea „Cărții șoaptelor“ în cîteva limbi de circulație internațională, unde, sîntem convinși, acest roman al lui Varujan Vosgianian ar putea avea un succes binemeritat. În acest context, cînd Vosgianian reușește un tur de forță epic de mare forță, credem că poate renunța la funcția administrativă de la Uniunea Scriitorilor. Devenit pe neașteptate un scriitor adevărat prin acest roman, nu ar mai fi nevoie să fie și Vicepreședinte al U.S.

Gloria profesională nu mai are nevoie și de recunoașterea administrativă.

„Cartea șoaptelor“ (*Editura Polirom*, 2009) va schimba destinul unui foarte important om politic din România și va deschide noi căi unui scriitor de anvergură. Numele lui: Varujan Vosgianian. O putem spune apăsător și fără rezerve. Cu o vorbă a lui I.V. Stalin, la sfîrșitul ședințelor de Politbiro, „Pentru astăzi numai atît!“

Presă despre lansarea volumului

„Cartea șoaptelor“
sau „istoria
nespusă a
Armeniei“

Senatorul liberal Varujan Vosgianian, fost ministru al Economiei și Finanțelor, și-a lansat, la Casa de Cultură „Mihai Ursachi“ din Iași, romanul „Cartea șoaptelor“, apărut la editura *Polirom*. „O poveste greu de povestit“, după cum își caracterizează Vosgianian volumul de proză, „Cartea șoaptelor“ vorbește despre „bătrâni armeni ai copilăriei“, care încearcă să se despovăreze, de trauma genocidului armean de la 1915. „Este, practic, istoria secolului 20. Dacă acesta ar fi fost o făptură, în paginile jurnalului său, acest episod ar fi semnalat cu litere de sânge. Secolul 20 a avut o tinerete foarte scurtă. A fost un secol bătrîn de zile, cum se spune, cu toate maladiile sale, cele două războaie mondiale și mai ales cu această invenție funebră – groapa comună“, a declarat la lansarea cărții Varujan Vosgianian.

Istoria armenilor care au luat drumul exilului, dar și fotografii de familie din arhiva personală își află în paginile cărții o ilustrare răvășitoare. Cît despre titlul lucrării, autorul precizează că a avut la baza „Cartea plîngerii“, o culegere de psalmi armenesți de acum o mie de ani, prin care e redată „istoria Armeniei, nespuse pînă la capăt“. „Practic, fiecare popor are propria carte a șoaptelor, cu temerile sale și trăirile transmise din generație în generație, pe care și-o duce în matricea sa, în sângele său“, a completat Varujan Vosgianian.

**Evenimentul,
regional al Moldovei**

„Cartea șoaptelor“
a stîrnit un larg
ecou la Alexandria

Pe 2 iulie 2009, la Biblioteca Județeană „Marin Preda“ din Alexandria s-a desfășurat un eveniment care va domina multă vreme de acum încolo calendarul acțiunilor organizate de această instituție. Este vorba de lansarea primei cărți de proză a fostului ministru liberal al Economiei și Comerțului, Varujan Vosgianian, „Cartea șoaptelor“. Autorul a venit la Alexandria însoțit de doi reprezentanți de marcă ai culturii române contemporane, Nicolae Breban și Laurian Stănescu, care au vorbit despre carte și despre autorul ei.

Comentând într-o singură frază, romanul reprezintă o evocare profundă, calmă și caldă a atmosferei anilor '50 dintr-o comunitate armenescă din Focșani.

Momentul culminant al activității l-a reprezentat intrarea în scenă a autorului, care a vorbit nostalgic și convingător despre multe dintre întâmplările prezentate în roman.

De remarcat că la acțiune a participat un public numeros și eterogen. Au fost reprezentanți ai creatorilor teleormăneni de literatură, simpli cetățeni iubitori de literatură și, mai ales, parlamentari și primari liberali și fruntași ai organizației județene a PNL.

La finalul acțiunii, Varujan Vosgianian a ciocnit un pahar de șampanie cu participanții și a împărțit cu dărnicie cărți și autografe.

**Mirel MANAFU
Ziarul *Mara* Alexandria**

Despre istorie, în
șoaptă

Joi, 9 iulie, la Muzeul Țăranului Român, s-a întîmplat ceva aproape incredibil: peste 400 de oameni - scriitori, actori, politicieni, industriași, bancheri, ambascadori, familie și prieteni, români și străini, au ticsit o sală în care ar fi încăput doar 300 pentru a lua o frîntură de istorie armenescă și românească închisă în peste 500 de pagini între copertile luxoase ale romanului „Cartea șoaptelor“ (*Polirom*) a lui Varujan Vosgianian.

Înainte de calitatea scrierii, generos și pe drept elogiată de scriitori și critici, subiectul a fost cel care a trezit emoție, iar demersul literar, admirație. „Am scris zilnic cîte două ore, de la 5 la 7, așa mi-am început ziua ani de zile, și atunci cînd am fost ministru. Despre familia mea, care ar putea fi oricare familie, despre orașul și țara mea, care ar putea fi oricare altele, despre istoria poporului armean, care ar putea fi istoria oricărui popor.“

Varujan Vosgianian a deschis ușa grea a istoriei, invocînd finalmente un drept omenesc nepomenit și negarantat de nicio constituție: dreptul la suferință. Nu aceea exhibată indecent revendicativ, ci suferința șoptită, care nu cere, nu impune, nu vrea altceva decît respectul contemporanilor pentru derapările dureroase ale umanității de-a lungul istoriei doar aparent lungi. Pentru că în doar trei generații și mai puțin de o sută de ani îi întîlnim în roman pe supraviețuitorii genocidului – rana încă neînchisă, dezrădăcinării, prigonitiei, și pe urmașii lor.

Copii, tineri și adulți care au luat viața de la capăt ori s-au născut departe de țară, cu destine pecetluite, dar mereu provocate. Fiindcă armenii, puțini la număr, pe unde au ajuns și trăit, cu numele lor avînd o bizară sonoritate, cu înfățișarea lor inconfundabilă, au rămas în memoria colectivă prin talentul genetic de a face averi din idei simple, dar și prin ghinionul, pe alocuri, de a pierde totul și a îndura fără crîcnire o soartă haină.

„Cartea șoaptelor“ merită citită pentru călătoria în timp la care te invită. Vosgianian a populat o lume, amestec alchimic de real și ficțiune, cu atîtea personaje-bijuterie, încît la sfîrșitul lecturii te simți bogat, solid și plin de compasiune. Și, puțin vinovat pentru nedreptățile istoriei, îți vine să spui cuiva un „iarta-mă“.

**Mihaela Cîrlan,
după *ZIUA***

HARRY TAVITIAN: sînt un continuator al prezențelor armenești la Vălenii de Munte

Nicolae Iorga alături de H. Dj. Siruni (în mijloc) și un grup de armeni la Vălenii de Munte. 6 august 1939

Autoritățile locale din Vălenii de Munte mi-au făcut o mare surpriză, acordându-mi titlul de cetățean de onoare al orașului. Povestea începe în anul 2000, cînd am cumpărat o casuță la Văleni. Mă opresc acolo, cu soția mea, în răstimpul dintre concertele de prin țară sau străinătate și visul nostru e să ne petrecem majoritatea timpului la Văleni.

În primii ani treceam de multe ori prin centru și văzînd Casa de Cultură care arăta foarte frumos, mă gîndeam cum ar suna un concert de jazz în Vălenii de Munte. Nu era nici un fel de tradiție jazzistică (mă întorceam parcă în timp – în 1976 – cînd revenisem de la facultate în Constanța natală, unde jazzul lipsea cu desăvîrșire). Am avut norocul să găsesc la Văleni multă deschidere (în primul rînd la doamna Iulia Mărgăritescu, directoarea Casei de Cultură) și în 2005 am făcut primul concert – „Lecția de jazz“. Avem deja mulți prieteni care au participat cu bucurie la concerte și chiar ne-au ajutat la organizarea lor. Sala Casei de Cultură a fost plină de fiecare dată.

Distincția mi s-a acordat pentru „merite deosebite aduse la dezvoltarea și cunoașterea muzicii de jazz în localitate și sprijinirea culturii în orașul Vălenii de Munte, ceea ce a condus la cunoașterea orașului în țară și străinătate“. Nu sunt omul premiilor și al distincțiilor, dar m-am bucurat să primesc acest titlu și am fost foarte emoționat: Văleniul este acum pe harta jazzistică a țării. În cuvîntul de mulțumire de la ceremonia de decernare, care a avut loc de ziua orașului, pe 9 mai, spuneam că acest gest mi se pare o continuare a legăturilor foarte strînse dintre Nicolae Iorga și armeni.

Avantajul Vălenilor, ca oraș mic, cu o frumoasă tradiție culturală a cărei piatră de temelie a fost pusă de Nicolae Iorga, este că încă se mai păstrează o parte din căldura și sinceritatea relațiilor dintre oameni. Tot în cuvîntul de mulțumire spuneam că, de fapt, publicul din Văleni e cel care merită toate aprecierile. Au apărut chiar și cronici după concerte – și acesta e iarăși un semn foarte bun; nu e deloc ușor să scrii despre jazz și să reușești să-i prinzi esența. Puteți citi alăturat unul dintre aceste articole, despre ultimul concert – din toamna trecută – la care l-am avut ca invitat pe Cserey Csaba.

Harry Tavitian primind diploma de „Cetățean de Onoare“ al orașului Vălenii de Munte de la primarul Mircea Nițu

Foto: Radu Sighet

Amfiteatrul muzical de la Vălenii de Munte

Prof. Nicolae VASILESCU

Un orașel încă patriarhal, așezat în palma unui pinten al Carpaților, într-o depresiune luminoasă și liniștită. Aici sosea în 1908 Nicolae Iorga, pentru a-și împlini vocația „în verde de Văleni, pe prispa albă”.

Au trecut anii! Orașelul de atunci are acum prestanța unui spațiu citadin exemplar. În centrul său, alături de sala de cursuri unde se deschidea Universitatea Populară de Vară, se înalță Casa de Cultură. De ani buni, în luna august orașul găzduiește aici cursuri de vară reluate în anii '60. Numele profesorului Iorga, atât de sensibil la frumosul artistic, trebuia racordat la ecurile mai noi ale artei. Și a fost menirea Muzicii, regină între arte, să împlinească această misiune. La Văleni s-a stabilit de curând, îndrăgostit de farmecul și liniștea acestor locuri, jazzmanul Harry Tavitian. În 2005, cu sprijinul școlilor din oraș a avut loc primul concert, numit „Lección de Jazz”. Botez fericit, fiindcă Tavitian a gândit de la început demersul său, ca un act educativ, cu implicare în modelarea tinerilor,

a elevilor, a adolescenților prin miracolul Muzicii. A urmat un al doilea concert, având ca fundal ideatic prezența datelor istoriei armenilor în gândirea și preocupările lui Nicolae Iorga. În spațiul „lecției” sale Tavitian a făcut loc ritmurilor și frumuseților comune ale folclorului oriental și balcanic. Trecuseră luni și „lecția” următoare întârzie să capete ființă. Când, iată, orașul e anunțat că joi 9 octombrie 2008 la orele 19 sîntem invitați la Concertul extraordinar „De la Blues la Etnojazz”.

Cu timp înainte, melomanii se îndreaptă spre Amfiteatrul Muzical. Amfiteatrul, firesc, nu are cortină. Instrumentele, cuminiți, învăluite într-un vibrato luminos, așteaptă mîinile magice care să

le înobileze cu harul mesajului lor.

Prima parte a concertului ne-a călăuzit în universul specific ritmurilor de jazz, cu aplicație specială asupra rolului

horă românească și o sîrbă au pus în lumină bucuria circulației motivelor ritmate, circulație prin care oamenii au devenit mai buni și mai frumoși sufletește.

Pasiunea trăirii celor doi adevărați magicieni s-a dezvoltat, pe neașteptate, într-un recital atent nuanțat, care ne-a oferit și măreția invocațiilor ritualice prezente în ritmurile Orientului, dar și dinamica gravă a dansurilor transilvănene (unele transcrise după *Codex Căianu*). Se simțea sobrietatea franciscană a lumii în care a trăit și a iubit muzica, Ioan Căianu.

Pregătirea unui disc de către cei doi interpreți a ocazionat în recitalul lor prezența unor colinde transilvănene consemnate de luminoase personalități precum Béla Bartók și Constantin Brăiloiu. Ne-am bucurat de această surpriză care s-a constituit într-o avanpremieră a colaborării fericite între Harry Tavitian și Cserey Csaba.

În partiturile preluate din materialul discului au intervenit vocea și fluierele lui Harry Tavitian, astfel că, printr-un limbaj interjecțional bine structurat

și prin inflexiunile melodice ale doinei de jale românești, muzica din partea finală s-a oferit celor prezenți ca o zeitățe capabilă să mîngîie pe OM în suferință, să fie o prezență balsamică.

Jazzul de avangardă din România are în Harry Tavitian și Cserey Csaba, doi reprezentanți de excepție. „Studentii” din Amfiteatrul Muzical de la Vălenii de Munte i-au ascultat cu o curată bucurie.

Lor, întreaga noastră Recunoștință!

Pe 16 august, la deschiderea din acest an a Universității de Vară „Nicolae Iorga”, Harry Tavitian va avea un nou concert la Vălenii de Munte. De această dată, invitatul special va fi Johnny Răducanu.

Casa de Cultura Valenii de Munte

TAVITIAN

Harry Tavitian - pian, voce, flutere
Invitat: Cserey Csaba (Satu Mare) - toba, percuție

DE LA BLUES LA ETNOJAZZ

CONCERT EXTRAORDINAR

Joi, 9 octombrie 2008, ora 19
www.harrytavitian.ro

tobei în cromatica acestor ritmuri. Am urmărit un dialog inteligent între Harry Tavitian și invitatul său, percuționistul Cserey Csaba, venit din Satu Mare. Ca în orice lecție reușită, interpretarea piesei anunțate era precedată de un comentariu avizat, rostit plastic și cald de la înălțimea bogatei lor experiențe muzicale. Sînt ocazii rarissime cele în care cei care își trăiesc ritmul clipei racordat la Ritmul Cosmic să descifreze pe exemple atât de clare această trăire. Cei doi artiști ne-au purtat în orizontul ritmurilor arămii ale muzicii medievale, căutînd similitudini între comora de frumusețe a tonurilor balcanice și bogăția multicoloră a ritmurilor Orientului. Am ascultat o muzică profundă, de o arhitectură uimitoare. Un dans ungar, o

Întâlnire la 57 de ani de la terminarea școlii

La finele lunii iunie, an de an, elevii Școlii medii tehnice „Drumuri și poduri“ Botoșani vin să-și prezinte omagiile domnișoarei Eufrosina Costeschi, fosta lor profesoară de limba română

Între anii 1949 – 1955, la Botoșani au urmat cursurile Școlii medii tehnice „Drumuri și poduri“ în jur de 300 de elevi. Cei ce au învins timpul și au ajuns cu bine în zilele noastre își amintesc cu mare drag de profesorii lor, mulți universitari - ce veneau de la Iași, foștii elevi avînd-o la suflet, în mod special, pe profesoara de limba română, domnișoara Eufrosina Costeschi. „La început, ne întâlneam la Botoșani ca să o vedem din 5 în 5 ani. De vreo 20 de ani, venim an de an, la sfîrșitul lunii iunie”, declară Eugenia Obieschi, sufletul întîlnirilor de pe Strada Armeană, alături de Mihai Boicu.

Oaspeți din țară din străinătate

Mulți dintre cei ce au urmat cursurile unei școli tehnice acum mai bine de jumătate de secol au ajuns în funcții importante – Mihai Boicu fiind director general în Administrația Națională a Drumurilor. Parte dintre absolvenți au lucrat în străinătate, pensionarii de astăzi

amintindu-și cu mîndrie că și cei ce erau tehnicieni au deținut posturi de șefi. „Noi, cei din promoția din 1952, sîntem nedespărțiți. O vreme, veneam în jur de 70 de foști elevi să o vedem pe domnișoara Costeschi. Din Israel, Statele Unite, dar și din toate colțurile țării. Acum, sîntem mai puțini, fiindcă parte dintre colegi au trecut «dincolo». Cei rămași, însă, venim an de an să o revedem pe profesoara noastră. Și acum sînt colegi din Botoșani, dar și din Iași, București, Brașov, Sinaia. Ei sosesc la Botoșani special pentru întîlnirea ce a devenit o tradiție“, povestește Eugenia Obieschi.

Vremuri cînd suveranul saluta omul de rînd

Elevii ajunși acum buni, i-au cîntat, emoționați, „La Mulți Ani” profesoarei ce are 90 de ani împliniți. La fel de emoționată, Eufrosina Costeschi le-a mărturisit că rezistența ei înseamnă depășirea amintirilor zi și noapte, dar și o serie de oameni ce au făcut zid în jurul ei și s-au îngrijit de starea ei. „Mi-am dorit să pot să vă mai văd și iată că Dumnezeu

mi-a ajutat. Parcă m-am întors într-o lume în care suveranul țării îl saluta pe omul de rînd, pentru că am trăit și vremuri cînd tatăl meu îl saluta pe primar și nu-i răspundea nimeni“, le-a spus domnișoara Costeschi foștilor elevi. Tot ea i-a asigurat că telefoanele n-o obosesc și că așteaptă oricînd, cu drag, să-i audă și să afle ce mai fac.

Biografia unui cetățean de onoare

Volumul trei al Dicționarului „Armeni din România“ cuprinde și portretul Eufrosinei Aneta Costeschi – ce a primit în 2002 titlul de cetățean de onoare al municipiului Botoșani – prezentarea fiind făcută de Elena Florica Șuster: „S-a născut la 3 septembrie 1918 în Botoșani. A absolvit Liceul *Carmen Sylva* din Botoșani și este licențiată a Facultății de Litere și Filologie din Iași, secția franceză – română, promoția 1947. A profesat la Școala medie tehnică *Drumuri și poduri* Botoșani și la Liceul *A. T. Laurian*. Este cunoscută prin numeroasele monografii, recenzii și emisiuni radiofonice la Radio Iași“. Din aceeași prezentare mai aflăm că „Eufrosina Costeschi descinde dintr-o veche familie de armeni din Bucovina, numele de familie fiind Costian. În Botoșani s-au stabilit în 1917. Mama sa avea văr direct pe Andrei Popovici Băznoșanu, membru – fondator al Academiei de Științe din România. Despre armeni, Eufrosina Costeschi spune că sînt pricepuți, harnici, inteligenți, buni oameni de afaceri, care au dat adevărate personalități. Vorbește cu mîndrie despre preoții Iacobeanu, Arachelian și Baronian, care au organizat cursuri de limba armeană la Botoșani“.

Carmen Moraru,
după *Monitorul de Botoșani*

Blestemul accidentelor aeriene „planează” și asupra armenilor

Citesc o informație de ultimă oră, preluată de pe Internet, și nu îmi vine să-mi cred ochilor.

Un avion de pasageri aparținând companiei aeriene „Caspian Airlines” ce se îndrepta către Erevan cu 168 de suflete la bord (dintre care 15 erau membrii ai echipajului) s-a prăbușit la scurt timp de la decolare, undeva în apropierea orașului Qazvin, la nord-vest de Teheran, capitala Iranului.

Am tot sperat ca informația să nu se adeverească, dar pe măsură ce minutele se scurgeau vertiginos, tragedia catastrofei aeriene începea să se contureze din ce în ce mai clar: toți cei 168 de pasageri au murit.

Adevărul cel mai înfiorător este acesta (încerc să fac o traducere cât mai exactă a paragrafului preluat din știrea furnizată de *Associated Press*): „Majoritatea pasagerilor făceau parte din rîndul etniei armenice.”

După cele două evenimente nefaste din secolul trecut (Genocidul armean din 1915 și cumplitul cutremul de pământ din 1988), cînd milioane de confrăți de-ai noștri și-au pierdut viețile, iată că și la acest început de mileniu Dumnezeu a ales să-și așeze de-a dreapta Lui încă alți 35 de îngeri armeni.

Potrivit unei alte știri (de astă dată furnizată de agenția *ITAR-Tass*), imediat a doua zi Armenia a decretat doliu național pe perioada întregii zile, iar steagurile arborate pe cele mai importante clădiri și ambasade de pe teritoriul Armeniei au fost coborîte în bernă.

De asemenea, posturile de radio și televiziune au întrerupt difuzarea programelor de divertisment, în semn de doliu față de victimele accidentului aviatic.

Între timp, dintr-o altă informație (actualizată de *Associated Press*) am aflat că două dintre cele trei cutii negre ale aparatului de zbor au fost recuperate (una dintre ele fiind deteriorată serios), urmînd a fi trimise pentru analiză direct la fabrica producătoare, în Rusia. (Avionul era de tip Tupolev).

Însă cel mai sfișietor paragraf este următorul: „La aeroportul din Erevan, doamna Tina Karapetian, în vîrstă de 45 de ani, aștepta sosirea sorei sale, împreună cu cele două fetițe, în vîrstă de 6 și 11 ani. Toate trei se aflau la bordul avionului prăbușit.

«Și acum, eu ce am să mă fac fără ele?» a întrebat Tina cu ochii plini de lacrimi și durere, prăbușindu-se pe podea.

Unicul răspuns care îmi vine în minte sunt versurile dintr-un vechi cântec, interpretat de Johnny Logan:

„Ce poți să spui cînd cuvintele nu sînt de-ajuns ???”
(What can you say when the words are not enough ???)

Daniela BEZERIAN

La Ambasada Republicii Armenia din București a fost deschisă o carte de condoleanțe în care au semnat toți cei care au dorit să aducă un ultim omagiu celor dispăruți în tragicul accident aviatic.

VIZITA MINISTRULUI DE EXTERNE AL ARMENIEI EDUARD NALBANDIAN LA BUCUREȘTI

În zilele de 9 și 10 iulie s-a aflat la București într-o vizită oficială E.S. Domnul Eduard Nalbandian, Ministru al Afacerilor Externe al Republicii Armenia. Programul domniei sale a cuprins convorbiri oficiale cu Ministrul Afacerilor Externe al României, Cristian Diaconescu precum și cu Președintele Senatului României, Mircea Geoană. Au urmat discuții în plenul delegațiilor și declarații de presă la sediul MAE. Ministrul armean de externe a vizitat și complexul armenesc, unde a avut și o scurtă întrevedere cu reprezentanții comunității armenice, fiind întîmpinat de IPS Arhiepiscop Dirayr Mardichian și deputatul Varujan Pambuccian.

CONFERINȚĂ DE PRESĂ

Ca o urmare firească a tragicului incendiu care a cuprins clădirea *Millenium Business Center*, marți 7 iulie la Casa de Cultură „Dudian” din cadrul complexului armenesc a avut loc o conferință de presă organizată de către Parohia Bisericii Armene din București și Uniunea Armenilor din România referitoare la nefericitul incident din 27 iunie.

Reprezentanții mass-media prezenți la conferință au dorit să afle cît mai multe amănunte legate de aprobarea construcției *Millenium Business Center* și modul în care comunitatea armeană a protestat împotriva ridicării colosului din vecinătatea complexului armenesc. Au luat cuvîntul Varujan Vosganian, preot paroh Bogdan Eszras, deputatul Varujan Pambuccian, Berci Margarian, Jirair Ghiulbenghian și Vartan Arachelian. Menționăm că în 2001, cînd a început construcția, clădirile noastre: Casa de Cultură „Dudian”, sediul UAR, precum și Catedrala au fost grav afectate, iar reparațiile și consolidările au durat patru ani. Din păcate dezastrul produs în 2001 continuă încă, incendiul fiind o dovadă a greșelilor și abuzurilor, care au dus în final la ridicarea *Millenium Business Center*.

MARȘUL CATHEDRAL PLAZA

În cursul zilei de duminică 12 iulie Arhiepiscopia Romano-Catolică în frunte cu Înalt Preasfințitul Arhiepiscop-Mitropolit Ioan Robu a organizat la București un marș de protest contra ridicării unui centru de afaceri (numit *Cathedral Plaza*) în imediata vecinătate a Catedralei „Sf. Iosif”. După oficierea slujbei de dimineață circa 2000 de participanți la acest marș de protest au pornit pe un traseu ce a avut drept finalitate Palatul din Piața Victoriei, sediul Guvernului, unde protestatarii au depus o petiție împotriva finalizării construcției Cathedral Plaza.

La acest marș au participat și reprezentanți ai Bisericii Armene, preotul paroh Bogdan Eszras, preotul Hayazad Krikor Mardichian precum și membri ai comunității armenice din București.

Varujan
VOSGANIAN

Cartea șoaptelor

*Prințesa mea armenă
de prota tineri
7: celor care ne iubesc.*

1927

POLIROM